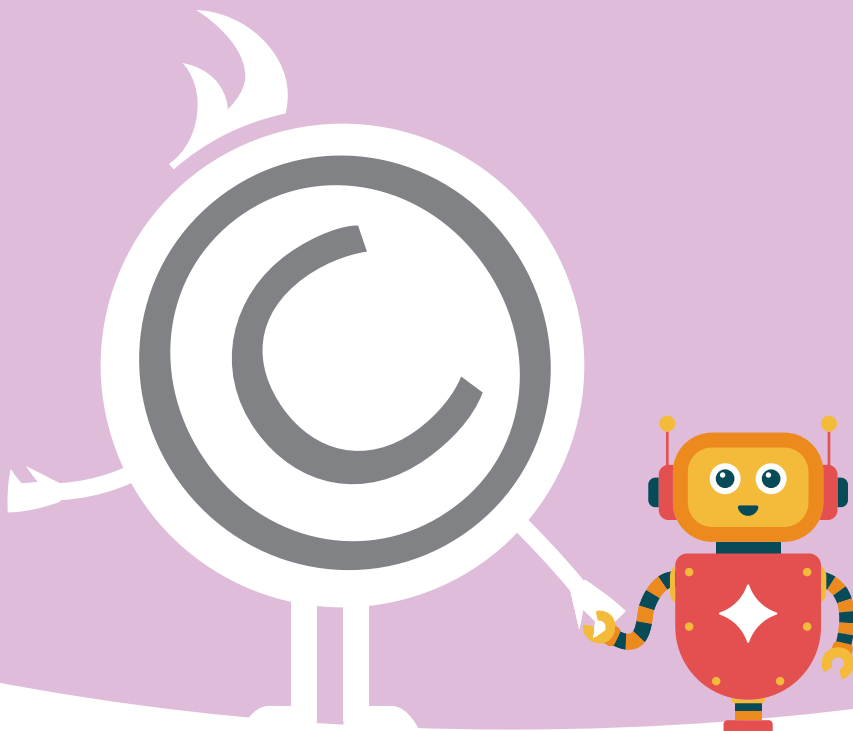

Artificiell intelligens och upphovsrätten

Uppgifter för förskoleundervisningen och årskurserna 1–4

Uppgift 1: Får det här ges till AI?

MÅL

Eleverna övar på att skilja mellan när det handlar om en idé, eget skapat innehåll eller en bild, berättelse, sång eller karaktär som någon annan har gjort. Eleven förstår att en idé eller eget skapat innehåll får redigeras och utvecklas med hjälp av AI, men att innehåll som någon annan har skapat inte får ges till AI utan tillstånd.

FÖRBEREDELSE

Märk ut två platser i klassrummet:

1. Får ges till AI
2. Får inte ges till AI utan tillstånd

Om du vill kan du leta fram saker eller bilder i förväg för att illustrera situationerna, till exempel en teckning, ett fotografi, en serie och en låttext.

Uppgiften kan göras som en diskussion utan AI. Om du vill använda AI som en del av uppgiften behöver du en dator eller surfplatta och en AI-applikation.

VERKSAMHET

Berätta för eleverna inledningsvis:

"Artificiell intelligens är ett hjälpmedel. Du kan ge AI en egen idé eller självskapat innehåll och be den att skapa något nytt utifrån det. Om en vän eller någon annan har skapat bilden, texten, sången eller karaktären, ger vi den inte till en AI utan tillstånd."

Läs situationerna högt, en i taget. Eleverna förflyttar sig till den plats i klassrummet som de tycker passar situationen bäst.

Du kan styra diskussionen med följande frågor:

- Är det fråga om en idé eller eget skapat innehåll?
- Har någon annan skapat det här?
- Behövs det tillstånd? Från vem?

Om det handlar om en idé

Be eleverna att komplettera idén med karaktärer, evenemang, platser, ljud eller rörelser. Du kan även göra det här avsnittet som enbart en diskussion utan AI. Om uppgiften görs med AI, sammanställ då en gemensam instruktion till AI:n utgående från elevernas idéer. Använd applikationen själv och granska innehållet den producerar tillsammans med eleverna.

TILL SLUT

Repetera med eleverna: Vi kan ge AI:n idéer och innehåll som vi själva har skapat. Bilder, berättelser, sånger, karaktärer eller fotografier som någon annan har skapat ger vi inte till AI utan tillstånd.

Uppgift 1: Får det här ges till AI?

SITUATIONER OCH LÄRARENS STÖDJANDE SVAR

Situationen	Lärarens stödjande svar
1 Vi har tagit en bild på en katt under klassutflykten. Vi vill använda AI för att skapa en rolig flygande katt.	Ett foto som vi har tagit – det kan vi ge till AI.
2 Vi har tillsammans skrivit en saga om en rymdresa. Vi skulle vilja göra en serietidning av den med hjälp av AI.	En saga som vi har skrivit – den kan vi ge till AI.
3 Vi har en idé om en hinderbana till skolans idrottsdag. Vi vill att AI ska utforma hinder och uppgifter till banan utifrån våra idéer.	Idén om en hinderbana – den kan vi ge till AI.
4 Fotografen har tagit en gruppbild av er klass. Vi skulle vilja skapa en rymdbild med hjälp av AI där vi är astronauter.	En bild tagen av en fotograf – vi lämnar inte ut den till AI utan fotografens tillstånd.
5 Vi ser en rolig figur i en serie. Vi skulle vilja skapa en affisch av den med hjälp av AI.	En figur skapad av någon annan – den ger vi inte till AI.
6 Skolans musiklärare har skrivit texten till en sång till vårfesten. Vi vill använda AI för att göra texten gladare.	Text skriven av en musiklärare – vi ger den inte till AI utan musiklärarens tillstånd.
7 Vi har en idé till en pjäs där ett barn och en hund är ute på äventyr. Vi hittade själva på pjäsens inledning och huvudpersonerna. Vi ber AI om förslag på hur äventyret skulle kunna fortsätta.	Idén till pjäsen, där vi har hittat på inledningen och huvudpersonerna – den kan vi ge till AI.

Uppgift 2: Sant, falskt eller ska vi kolla upp det?

MÅL

Eleverna övar på att uppmärksamma att en AI-sammanfattning från en sökmotor kan innehålla både korrekta och felaktiga uppgifter, och att osäker information måste kontrolleras före användning.

FÖRBEREDELSE

Du kan välja ut ett uppslagsverk om djur eller en annan tillförlitlig källa i förväg, som ni slutligen använder tillsammans för att kontrollera ett påstående.

VERKSAMHET

Berätta för eleverna inledningsvis:

"Vi gör ett djurprojekt om igelkotten. När vi söker information på nätet kan vi se ett svar som har skapats av AI. Det kan se färdigt ut och låta rätt, men kan också innehålla fel. Därför övar vi i dag på att fundera över vilken information som är sann, vad som inte stämmer och vad som måste kontrolleras."

Läs upp påståenden från sökmotorns AI-sammanfattning högt. Be eleverna välja vilket alternativ som passar bäst för påståendet. Valet kan göras till exempel genom att man flyttar sig till en bestämd plats i klassrummet, eller genom att man diskuterar med en vän eller i en mindre grupp.

- Sant
- Falskt
- Jag vet inte – vi kontrollerar.

Du kan styra diskussionen med följande frågor:

- Hur visste eleven svaret?
- Varför behövde en viss uppgift kontrolleras?
- Varifrån skulle man kunna kontrollera informationen?

TILL SLUT

Repetera med eleverna: AI kan ha fel. Om du inte vet säkert, kontrollera informationen i en bok, hos läraren eller på en tillförlitlig webbplats.

Uppgift 2: Sant, falskt eller ska vi kolla upp det?

PÅSTÅENDEN FRÅN AI-SAMMANFATTNINGEN OCH LÄRARENS STÖDJANDE SVAR:

Påstående	Lärarens stödjande svar
1 Igelkotten är ett djur med taggar.	Sant
2 Igelkotten kan flyga korta sträckor.	Falskt
3 Igelkotten äter till exempel insekter och maskar.	Sant/Jag vet inte – vi kontrollerar
4 En igelkott kan ha upp till 6 000 taggar på ryggen.	Sant/Jag vet inte – vi kontrollerar
5 Igelkotten kan gå i ide på vintern.	Sant/Jag vet inte – vi kontrollerar
6 Igelkotten lever i genomsnitt 25 år.	Falskt/Jag vet inte – vi kontrollerar
7 Igelkotten kan rulla ihop sig till en boll vid hotande fara.	Sant
8 Igelkotten rör sig vanligtvis på dagarna.	Falskt/Jag vet inte – vi kontrollerar
9 Igelkotten är Finlands nationaldjur.	Falskt/Jag vet inte – vi kontrollerar
10 Igelkotten bor sjön som en fisk.	Falskt
11 Mjölk ingår i igelkottars diet.	Falskt/Jag vet inte – vi kontrollerar

Uppgift 3: Vilken av bilderna är skapad av AI?

MÅL

Eleverna övar på att bedöma om en bild är skapad av en människa eller av AI. De förstår att AI-genererat innehåll kan se mycket äkta ut och att det är viktigt att berätta om användningen av AI.

FÖRBEREDELSE

Välj på förhand bildpar som har samma tema, där den ena bilden är äkta och den andra är skapad av AI. Du kan använda ett färdigt fotografi och skapa ett par till det med AI, eller använda färdiga bildpar.

Du hittar färdiga bildpar och uppgiftsidéer för att identifiera AI-genererade bilder i till exempel följande material:

- *Guess the Real vs A.I Image! Tillgängligt på:*
<https://www.youtube.com/watch?v=lkwWEEZXjPw>.
- *Materialet Tekoälyä esi- ja alkuopetukseen från Eduks. Tillgängligt här:*
https://xn--lli-plad.fi/tekoalymateriaali/eduks_tekoaly_kouluun_1_2.pdf.

VERKSAMHET

Berätta för eleverna inledningsvis:

"Vi tittar på två bilder med samma motiv. En bild är ett äkta foto och den andra är skapad med hjälp av AI. Vi ska tillsammans försöka lista ut vilken som är vilken. Det är inte alltid så lätt att upptäcka."

Visa bilderna sida vid sida. Be eleverna välja vilken av bilderna de tror är skapad med AI. Valet kan göras till exempel genom att räcka upp handen, visa tummen upp eller flytta sig till en överenskommen plats i klassrummet.

Du kan styra diskussionen med följande frågor:

- Varför tror du att den här bilden kan vara skapad av AI?
- Vilka saker kan man försöka besluta för att lista ut om en bild är skapad av AI?
- Var det ett enkelt eller svårt val?
- Varför är det viktigt att berätta om en bild är skapad med hjälp av AI?

TILL SLUT

Repetera med eleverna: En AI-genererad bild kan se äkta ut eller som att den är skapad av en människa. Därför är det reko och viktigt att berätta om en bild eller annat innehåll är skapat med hjälp av AI. Det kan helt enkelt märkas till exempel genom att ange: "Den här bilden är skapad med hjälp av AI."